

AUTORKA CITLIVÉ PRŮVODKYNĚ

NATALIA DE BARBARO

PŘÍZE

HLEDÁNÍ VNITŘNÍ SVOBODY

PŘÍZE

Przędza

Copyright © Agora SA, 2025

Copyright © Natalia de Barbaro, 2025

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována bez
písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Jarmila Horáková, 2024

Cover © Paweł Panczakiewicz, 2024

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-5143-3 (pdf)

NATALIA DE BARBARO

PŘÍZE

HLEDÁNÍ VNITŘNÍ SVOBODY

přeložila Jarmila Horáková

Marysie a Agnieszce

ZAČÁTEK TKANINY

Vyhledávám setkání přímo s tebou.

*Vím, že čteš tuto báseň
Pozdě odpoledne, než odejdeš z kanceláře
V silném, žlutém světle lampy, za oknem se už stmívá.¹*

Jsme tady: ty a já. Ty, která čteš, a já, která píšu.

Papír nebo obrazovka ve tvých rukou, hlas ve tvém autě poté, co jsi odvezla dítě do školy. Lávka, na které se setkáváme, věta po větě. Tkáň tvého a mého života. Všechno ostatní je jen abstrakce. Sice potřebná pro zasazení celku a sebe samé do kontextu, ale stále je to jen abstrakce. A naše setkání probíhá právě teď.

*Vím, že čteš tuto báseň
V pokoji, kde se přihodilo víc, než jsi dokázala snést.
Na posteli leží sbalený přehoz
A otevřený kufr ti připomíná útěk,
Ale ty ještě nedokážeš odejít.²*

Tato kniha se ve mně rodí z celé směsi pocitů, nejen z pocitu jediného. První je smutek, protože se zblízka dívám na ženy, které setrvávají v jakési nehybnosti, ačkoliv jsou paradoxně v neustálém

1 Adrienne Rich. Dedications. In: *An Atlas of the Difficult World*. New York: W. W. Norton, 1991, s. 25.

2 Tamtéž.

pohybu. Kolik žen nežije svůj život? Pokládala jsem tuto otázku při desítkách příležitostí a různými způsoby, ale odpovědi se mi vůbec nelíbily. Ten motiv nežítí svého života se opakoval, když jsem mluvila se svými kamarádkami, když jsem poslouchala příběhy účastnic workshopů, které vedu, a vracel se v krásných dopisech od čtenářek *Citlivé průvodkyně*.

A ať jsem se ptala, jak chtěla, odpověď zůstávala stále stejná.

Objevil se tedy ve mně pocit velké ztráty, jakési naprosté nesignifikančnosti, velkého nedorozumění, pak pobouření a teď mám prsty na klávesnici, víru, že jsi tam, živá, s nějakým osudem, možná skeptická, možná unavená, možná otevřená, možná dojatá, možná plná ironie, a mám i naději, že se můžeme setkat a že to setkání bude pro tebe i pro mě důležité.

Vidím je jako společnou výpravu svého druhu za vnitřní svobodu – ne takovou svobodou, kterou by někdo tobě nebo mně měl předat, ale takovou, jakou můžeme najít ve svém nitru.

Sedám k psaní v předtuše, že pokud se mi podaří popsat svět, po jakém mé srdce touží, budu mít víc odvahy ho navštěvovat. A pak se v něm zabydlet. Sáhnout po tom, co chci, není jen nějakým pošetilým rozmarem, ale vnímám to jako podstatu praktikování své vnitřní svobody.

Za oknem mého pokoje je chladné jaro, dál, směrem na jih leží město se svým halasem. Na východě je válka, která mi láme srdce, ale teď, kvůli našemu setkání, chci své srdce slepit.

Psát začínám s obavami a vím, že ty mě budou během psaní doprovázet, sílit a slábnout, stejně jako i tvoje obavy ohledně tvých záměrů sílí a slábnou. Dívám se na policičku s knihami vedle sebe a vím, že i jejich autorky a autoři cítili neklid: tak to prostě je.

Nejvíc mi pomáhá víra, že jsi tam, živá, a že se podaří překonat tu drobnou okolnost, že se nevidíme a – teoreticky – ani neznáme, protože my se vlastně vidíme a známe.

*Vím, že čteš tuto báseň u sporáku, kde ohříváš mléko.
Na tvém rameni pláče dítě, v druhé ruce držíš tuhle knížku,
Protože život je krátký a ty také žízníš.³*

Ať už se cítím zapletená do čehokoliv, ať už se ty cítíš zapletená do čehokoliv, ve svých kostech a útrobách vím, že naším nejdůležitějším úkolem je hledat způsoby, jak se vyjádřit a žít svůj svobodný život.

*Vím, že čteš tuhle báseň a něco očekáváš
Jsi rozpolcená mezi hořkostí a nadějí
Ještě jednou se obrátíš k úkolu, před nímž necouvneš.⁴*

3 Tamtéž.

4 Tamtéž.

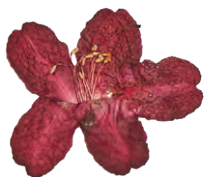

TKANÍ A MÍŘENÍ

Moje kamarádka odjela se svou rodinou na lyže. Muž, žena, syn, dcera, všichni dobří lyžaři.

Ale pak mi vyprávěla: „No, každý z nás vlastně jezdil úplně jinak. Můj muž a syn se postavili na kopec a hurá! Dolů co nejrychleji, co nejkratší trasou. A samozřejmě závodili, kdo bude první u vleku. A já jsem jezdila úplně jinak – tady mě zastaví nějaký krásný výhled, tam mě zaujme nějaká boční cesta, po které jsem ještě nejela, no úplně jinak, i když je to ten samý kopec!“

Chvíli po rozhovoru s kamarádkou jsem se pokoušela napsat esemesku svému manželovi. Při psaní jsem používala funkci *swype* – posouvala jsem prsty mezi jednotlivými písmeny slova bez zvednutí z klávesnice. Když člověk s telefonem správně zachází, dá se to dělat velmi rychle, téměř v tempu hovoru. Ale měla jsem nový telefon a nešlo mi to nejlépe, ačkoliv mám klávesnici v prstech, protože přes dvacet let píšu všemi deseti. Teď však telefon nedokázal rozeznat mé záměry a pořád špatně odhadoval slova. Takže píšu Vojtkovi, že asi „umrznu“, a vyjde z toho „umřu“ (naštěstí jsem to neposlala). Aby tě šlak, teď pomalu přeju smrt já telefonu, tedy minimálně té funkci, která je zřejmě k tomu, co píšu, sklep. Fuj, slepá. A tehdy mi to došlo – třeba já používám *swype* stejně, jako ta kamarádka sjíždí kopce, ale tvůrci aplikace, bohužel tak jako mnoho jiných tvůrců, ji psali spíš pro jejího manžela a syna? Začala jsem se pohybovat mezi písmeny co nejrychlejší a co nejkratší cestou, což bylo koneckonců i logické, ale pro mě určitě neintuitivní. A stal se zázrak – můj telefon mě pochopil! Zároveň se moje prsty cítily při těch pohybech po

nejkratší a nejméně zvlněné cestě poněkud nepřírozeně. Jako bych byla robot.

Tehdy jsem si ještě vzpomněla, jak si ze mě můj učitel tělocviku na základní škole dobrosrdečně utahoval, že celkem rychle běhám, jenomže můj výsledek běhu na šedesát metrů odpovídá devadesáti metrům, protože nikdy neběžím rovně.

A teď také – když píšu tato slova, nehledám co nejrychlejší trasu. Zastavuju se a dívám se z okna. Zahledím se na kosa. Na lípu. Nad něčím se zamyslím. Vzpomenu si na básničku, pak začnu hledat svazek na polici, ale najdu jiný a na ten první zapomenu. Moje mysl se ráda loudá, toulá, mění trasu. Nevím, o čem budu psát za chvíli. Nemám plán – mám jen na podlaze rozloženou koláž, jíž sama nerozumím, je nalepená na čtvrtce v barvě lila (čtvrt hodiny jsem stála před policičkou s čtvrtkami) a vedle ní je tkalcovský stav, který mi přinesla moje kamarádka jako inspiraci pro psaní této knížky, a na něm je do jedné pětiny utkaný pruh tkaniny z barevných nití.

Jaké by to bylo, kdyby nade mnou někdo stál, kdybych nad sebou stála já sama a začala se honit? „Rychleji, víc znaků, efektivněji?! K cíli, ke břehu!“ Když zavřu oči a představím si ten obraz – že někdo přijde a takhle na mě křičí –, hned se vidím, jak rozčileně vstanu z křesla, odstrčím notebook (možná bych s ním i mrskla o zem, ale byla by ho škoda) a s prásknutím dveří odejdu.

Ten rozdíl – na sjezdovce, při používání funkce *swype*, na běžeckém pásu všedních dní – mi připadá podstatný.

Vím, že jsou dva způsoby, jak se pohybovat po světě.

Tento postřeh není nijak nový. Vlastně je starý jako lidstvo samo. Starověcí čínští filozofové hovořili o jin a jang. Sanskrt píše o Šivovi a Šakti. Jungiáni o mužské a ženské energii. Přesto jsem měla pocit, že potřebuju nový, pozměněný popis – a vycítila jsem, že nejen já.

Během bloumání při hledání metafory jsem se přihlásila na lekci tkaní a lekci lukostřelby.

„Nespouštíme zrak z terče“

Lekce lukostřelby je plná pokynů a příkazů. Napadá mě jedna otázka za druhou, ale učitel mě žádá, abych s nimi počkala, až domluví. On je učitel, já jsem žákyně, což je situace, která vyžaduje hierarchii. Panebože, vždyť do té doby ty otázky zapomenou, zoufám si ve své hlavě, ale mlčím. Učitel mi vypráví o různých lučičtínských školách a jejich historii. Je mi to zcela fuk. Sedíme na louce pod starou jabloní. Mezi obširnými instrukcemi probíhají cvičení. Zapomněla jsem si přinést rukavici, kterou jsem měla mít na ruce držící luk, takže se mi tětiva zařezává do prstu. Nejdřív srovnám tělo – chodidla v jedné rovině, trup stejným směrem.

„Míříme tělem,“ hovoří učitel v množném čísle o mém jednom těle. „Nespouštíme zrak z terče.“

Vytáhnu šíp, napnu luk, musím do toho vložit sílu paží, které mám poměrně slabé. Napětí, napnutí luku, vzepětí vnitřní energie, soustředění se na to, abych se trefila.

„Ruka se nesmí chvět,“ dodává učitel.

Jde mi to všelijak, spíš moc ne, ale učitel dokáže dobře najít způsob, aby mi přesto ukázal, že dělám – omlouvám se za ten výraz – pokrok. Stále víc šípů škrtá o terč. Stále víc šípů končí v terči, takže když je jdeme posbírat, nemusíme procházet celé pole, ale jen okolí terče. Nakonec se trefím, aspoň párkrát. Mezitím obdivuju, jak střílí můj učitel – odejde od terče několik desítek metrů daleko, postaví se a vystřelí. Já stojím na půl cesty mezi ním a terčem a dívám se na šíp mířící směrem k desítce. Je to krásný pohled a nádherný zvuk – šíp letí a ví, kam letí. Bylo předem jasné, že jeho rychlá cesta skončí tam.

Lekci končím s odřeným palcem, obdivem k lukostřelbě a jistotou, že nebude patřit mezi moje záliby. Učitel mi říká, že to byla nejméně disciplinovaná lekce, jakou zažil. Já jemu, že to byly z mé strany nejklidnější tři hodiny za poslední měsíce. Rozejdeme se přátelsky.

„To, co projde rukama“

Setkání s tkadlenou Ankou Sawiczovou, která vede Dílnu T., je jiné.

Anka se ptá, jaký chci čaj, posadíme se do pokoje plného kili-mů, sáčků s různobarevnými přízemi, dřevěné stavy jsou opřené o poličky, kolem pobíhá mladý pes, který se rozhodně nechce nechat odbýt. Posadíme se u stolu, Anka začíná otázkou, co vlastně chci. Chci zažít tkaní, říkám. Nepotřebuju se naučit tkát, umět to, mít výsledky. Chci ve svém těle zažít, jaké to je – tkát. Chci se dotknout slov, jimiž se tkaní popisuje, protože mě silně dojímají a každé, které jsem slyšela, mi připadalo krásné. Chci být v jazyce tkaní a zažít ho. Vysvětluju jí proč – že chci, aby se tkaní stalo metaforou mé knihy, že všechno, co říká, se mi v hlavě převrací na metaforu. Všimnu si, že u ní to je stejné, takže při každé druhé větě se obě rozesmějeme, protože všechno se nám spojuje se životem.

Díváme se na to takhle: dřevěný rám, uvnitř něhož probíhá život. Čtyři prkna stlučená dohromady – rám na jednom místě začíná a končí; narodila jsem se a umřu. Uprostřed jsou natažené na malé hřebíčky nitky osnovy. Vidím v nich něco jako osud: podmínky, události, to, co je dané a nelze změnit; vyrostu do výšky 158 centimetrů a ani o centimetr víc, budu mít modré oči, narodím se velmi mladým rodičům, necelých sedm let po mně se narodí můj bratr Kuba.

Anka mi vysvětluje, že nitě osnovy musí být silné, aby udržely tíži vlny. Pokud je len nekvalitní, bude se trhat.

„A co když je osnova slabá nebo se přetrhne, dá se opravit? Došít?“ ptám se a mám pocit, jako by odpověď na tuto otázku byla nesmírně důležitá, zásadní: pokud se někdo narodil a vyrůstal v hrozných podmínkách, má ještě šanci? Anka říká, že se osnova opravit dá, a obě se s úlevou zasmějeme.

Dívám se na gobelíny a jejich nezvykle precizní zpracování, ale nejvíc mě láká ta druhá, rubová strana, kde se nitě trhají a jsou zavázané na uzlíky, ta nerovná, kde něco odstává a linie vzoru

není až tak rovná. Nitě nemusí být vlněné. Mohou být hedvábné, bavlněné, je možné rozřezat stará trička nebo pytle na úzké proužky a vyrobit z nich přízi. Můžeme splétat samy sebe. Ale musím vědět, jak se pak k tkanině chovat: barvenou vlnu bychom neměly vystavovat slunečním paprskům, jinak vybledne, ani vlhkému prostředí, aby nenasákla vodou.

Začínám tkát a je to jednoduché – prsty beze spěchu překládají nit tmavě červené barvy, kterou jsem si vybrala, jednou horem, jednou spodem, mezi nitěmi osnovy. Občas se spletu a vrátím se. Když se dostanu na konec řady, lehce nit zvednu, udělám „kopeček“ a pak ho odsunu prsty dolů, aby se nit měkce uložila.

„To, co projde rukama, ztrácí tovární punc,“ říká Anka a já to silně cítím: když se dotýkám niti, když kvůli nešikovnosti svých prstů, nedostatku cviku nebo omylům kladu odpor tam, kde by stroj v továrně prostě bez váhání pokračoval, pak tam vzniká něco mého. Svoji činnost bych nazvala pracnou, ale to úplně neplatí – dotýkám se barevné vlny a lněných nití; také tkám spolu s Ankou rozhovor – jsem doma, tady je můj domov.

Občas zmlkne. Občas se zastavíme a propleteme červenou nitku útku prsty, jednou horem, jednou spodem. Anka se mě neptá, proč jsem se zastavila, nesnaží se mluvit za každou cenu.

Po odchodu od ní, ještě než nastartuju motor auta, sedím chvíli mlčky. Zavřu oči a pod víčky vidím ten obraz – lučištnice vejde do pokoje, odloží luk a sedne k tkalcovskému stavu.

Raději tkám, než mířím na cíl.

Lavičky

Věřím v sílu přestávky, otázek, v sílu vnitřního prostoru a změn, které se v něm mohou odehrát.

Je to jako bych někam šla, ale čas od času se posadila na lavičku. Tam si ke mně přisedají otázky. „To otázky posluchače

zastaví, odpovědi nikdy," říká ve filmu *Tár* geniální skladatelka a dirigentka, kterou hraje Cate Blanchettová.

Jako místo pro otázky jsem si vybrala lavičku. Sem se budu vracet.

Na lavičce je místo pro víc než jednoho člověka. Pokud k ní přistoupíš a zeptáš se: „Můžu?“, pokaždé, za všech okolností, odpovím: „Prosím, posad' se.“ Vlastně se ani nemusíš ptát.

Lavička

Z čeho jsem?

Jaké nitě se ve mně splétají?

Která se trhá?

Jak to vypadá, když tkalcovský stav otočím?

Pod víčky vidím tkalcovský stav, který stojí v mém pokoji.

Tkadlena, ne lučištnice

Přemýšlím o tom už měsíce. Mluvím o tom s Joasiou Szulcovou, mou skvělou redaktorkou. I s manželem to probírám. S kamarádkami. S rodiči. Sama se sebou, den co den, i když bych s tím chtěla přestat.

Nakonec (nakonec???) jsem to vymyslela následovně.

Většinu času raději tkám, než mířím. Mezi ženami, jež znám, je víc takových, které to v duši mají podobně, ačkoliv se tak nechovají. Mezi známými muži mi přijde, že většina se cítí lépe při míření než při tkaní, ačkoliv znám i několik tkalců. Mohu se mýlit. Moje statistiky mohou být zaujaté. Mohou se týkat jen mé bubliny. Nevím, jak by se ten poměr změnil ve světě bez patriarchy. Nicméně jsem přesvědčená, že svět, který potřebuje jak míření na cíl, tak tkaní, je příliš vychýlený směrem k míření. Ty a ti z nás, kdo raději tkají, silou zvyku, kulturního kódu a svého vlastního osudu míří na terč častěji, než by chtěli, a kvůli tomu se cítí hůř. Svět je uzpůsobený pro ty, kteří míří na cíl, a ne pro ty, kdo tkají – ti se proto cítí dobře méně často.

Význam tkaní pro mě tkví v tom, že chci být přítomna ve svém vlastním životě. Chci nacházet to, co je moje, a hrát si s tím. Chci žít skrze své tělo, dívat se, poslouchat, čichat, ochutnávat a dotýkat se světa. Chci se dívat na věci zblízka. Sytí mě energie rovnosti, přátelství, lásky. Zajímají mě cesty, které vedou do hloubky.

Mám velmi smíšené pocity ohledně slova „úspěch“. To není slovo z mého prvotního jazyka.

V podstatě většina této knihy bude o tom, jak se znovu zabydlet v každodennosti zařízené pro někoho jiného nebo spíš jak tu každodennost nějak zrekonstruovat. Jak se vrátit ke svému prvotnímu jazyku, místo abychom se hlídali, aby nebyl poznat přízvuk v našem druhém jazyce.

Nemám žádnou jistotu, zda to, čemu říkám můj druhý jazyk, je i tvým druhým jazykem a jestli je náš prvotní jazyk podobný.

Mám však vážné podezření, že to tak je – a to mi musí stačit, abych měla právo dál psát. Riskuju.

Málokdy mě baví vybírat si nejkratší trasu – od cíle k cíli. Když slyším, že je možné dosáhnout něčeho víc, rychleji, dostat se výš, cítím, že to takhle nechci: že mám blíž k „blíž“, že často raději zpomalím, že chci jít do hloubky, a ne se hnát vpřed.

A ještě jedna věc: ačkoliv vím, že energie pro směřování k cíli bývá nezbytná, a ráda ji používám, není to moje prvotní energie. Ačkoliv každodennost probíhá prostřednictvím sloves – tkám, mířím, tkám, tkám, mířím –, poznávám v sobě také něco méně proměnlivého, ale niternějšího: totožnost. Jsem tkadlena. Když vezmu do ruky luk, když mířím na cíl, dělám to ve službě své prvotní totožnosti.

Mám blíž ke tkaní, proplétání, cestě nitě, občas přetržené, proplétané jehlou nebo prsty, v meditačním rytmu nahoru–dolů, výměně barev příze, přejíždění prsty po natažených lněných nitích jen tak, bez cíle.

K luku a terči mám dál: tam je cíl jasný, mám ho trefit, předem je jasné, kde je, síla paží a pevnost ruky, zpevnění těla – to všechno má zajistit, že dojdu tam, kam jsem se rozhodla: do středu terče.

(G)PS

Toho dne jsem vedla workshop na neobvyklém místě, které vytvořila koučka Monika Nowaková. Nazývá se „Wykno, místo pro komorní setkání“. Celý den přemýšlení, úvahy, vřelost, skvělé jídlo, březový háj za velkým oknem, uprostřed místnosti svíčky, květy, kapesníčky na slzy. Žádné slajdy, žádné „po ukončení školení budete umět...“, žádné jednání s energií záměru, jedním slovem: celý den tkaní.

Když jsme skončili, jela jsem do hotelu po silnici mezi borovými lesy. Vybrala jsem si místo noclehu skoro hodinu od místa

workshopu právě kvůli těm lesům, kvůli cestě, která přes ně vedla, a proto, že samotný hotel také stál v lese. Když jsem vešla do pokoje, uslyšela jsem pípnutí zprávy z telefonu. To snad ne! Myslela jsem, že jsem vypnula všechna upozornění, kromě esemesek, z toho jednoduchého důvodu, aby můj život nebyl jen samé pípání. Přesto se něco přes ty bariéry dostalo a píplo. Vezmu telefon a přelétnu podrážděným zrakem zprávu. V ní se mě někdo/něco ptá, jestli jsem dosáhla svého cíle! Stále plná energie z workshopu jsem spustila tirádu ke stěnám hotelového pokoje a k tomu, kdo mi posílá nevyžádané zprávy.

„Cíl!“ rozhořčila jsem se. „Zase ten cíl! Všechno se točí kolem cíle, z té účelovosti člověka může klepnout pepka, dokonce ani tady v borovém lese se jí člověk nezbaví! Dejte mi konečně pokoj s těmi cíli!“ Stěny trpělivě přijímají moje naštvání, telefon také mlčí, nakonec zmlknu i já, když mi dojdou síly. A znovu sáhnu po telefonu, abych si pustila nějakou relaxační hudbu. A dočtu tu zprávu.

To byla GPS. Tatáž, která mě po silnicích mezi lesy dovedla do hotelu, kam bych sama v životě netrefila.

Takže – *sorry!* *Sorry*, džípíesko, ano, dojela jsem, díky tobě jsem dojela, z bodu A do bodu B, díky tvé přímočaré povaze budu spát v posteli, a ne v autě! Ježíš. Promiň, GPS!

Občas je energie míření nezbytná. Dokonce i když jsem tkadlena, žádný můj den se neobejde bez energie míření.

Občas mi také energie míření na terč a vyhrávání hodně chutná. Například dnes: ještě mě bolí v krku po včerejším zápasu. Polští volejbalisté vyhráli v tiebreaku s Íránem ve čtvrtfinále Ligy národů. Strávila jsem dvě a půl hodiny střídavým jásáním a chytáním se za hlavu, nadáváním a tleskáním (zápas byl vyrovnaný). Byla jsem uchvácená rychlostí míče při servisech, přesností úderů při protiútocích, soustředěností hráče, který podává – no a tím, že naši vyhráli a ti druzí prohráli. Navštívila jsem jiný svět než tkalcovský – a cítila jsem se na tom výletě výborně! Strašně ráda fandím a chybí mi to, když delší dobu není

žádný zápas nebo závody, na které bych se chtěla dívat. Ale když je zápas! Často se moje první myšlenka po ránu týká toho, že dneska bude zápas!

Zápas je ale jenom zápas. Závody jsou jen závody. Pokud je závod jen zábava, nijak se o sebe nebojím; pokud je to naopak, začínám se sledovat.

Důležitou součástí energie tkaní je pro mě to, že ta energie zahrnuje „jedno i druhé“, a ne „jedno, nebo druhé“. Takže při tkaní je místo i pro míření a při míření – pro tkaní. Netrvám na tom, aby tkaní vyhrálo s mířením.

Usiluju o svobodnou volbu, protože chci žít svůj vlastní život.

Výchozím bodem je tedy vědomí, že vidím, čemu se podřizuju. Pokud to nevidím, nevydám se jinou cestou a svůj domov nenajdu. Prahnu po lásce, jsem naučená chovat se zdvořile ve stávajícím světě a svírá mě korzet očekávání, takže vstoupím v dospělosti do světa, jenž mi říká: když budeš mířit, možná uspěješ. Kdysi jsem to viděla na své koláži, kterou jsem si jen tak vytvořila: slepila jsem si dvě části nadpisů z nějakého časopisu: „Pět hvězdiček / na výbornou nestačí“. V tomto světě závod začíná zazvoněním budíku – a meta neexistuje.

Pokud chci vyjádřit sebe samu, potřebuju jasně vidět a rozhodovat se.

Ruku v ruce

Tkaní je krásné. Míření je krásné.

Ale ani jedno samo o sobě není přirozené, když ho nedoprovází to druhé. Tkaní bez míření se stává šmodrčáním: sedím, přemýšlím, dívám se, ale nevím proč a nevstanu ze židle.

Míření bez tkaní se stává mechanickým. Jak napsal Robert Bly, „voják bez krále se stává žoldněrem“. Neexistuje odpočinek, přítomnost, teplo – jsou jen cíle a úspěchy.

**SAMETOVÁ STUHA:
ZÁBAVA, NE DŘINA**